

Hastanemiz Sağlam Çocuk Polikliniğinden İzlenen Bebeklerde Anne Sütü ile Beslenme Durumu

Berrin Telatar¹, Ayça Vitrinel², Yasemin Akın³, Serdar Cömert³

Dr. Lütfi Kırdar Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği¹, Yeditepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı², Dr. Lütfi Kırdar Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi 1.Çocuk Kliniği³, İstanbul

ÖZET

Hastanemiz sağlam çocuk polikliniğinden izlenen bebeklerde anne sütü ile beslenme durumu

Amaç: Bu çalışma hastanemizde doğan ve sağlam çocuk polikliniğinden izlenen bebeklerin sadece anne sütü ile beslenme sürelerini, mama ve ek gıda başlanma yaşlarını ve bunları etkileyen anneye ait özellikleri araştırmak amacıyla planlandı.

Gereç ve Yöntem: 7.4.2004-20.11.2006 tarihleri arasında Sağlam Çocuk Polikliniği'nde iki yıl süre ile izlenen 100 bebek çalışmaya alındı. Prospektif olarak düzenlenen çalışmada bebeklerin sadece anne sütü ile beslenme ve ortalama emzirilme süreleri, mama ve ek gıdaya başlangıç yaşları değerlendirildi. Eğitim düzeyi, yaş ve sahip olunan çocuk sayısı gibi anneye ait özelliklerin ilk altı ay sadece anne sütü ile beslenme süresini etkileyip etkilemediği ortaya konulmaya çalışıldı.

Bulgular: Anne sütüne başlama oranı %98 iken dördüncü ve altıncı aylarda sadece anne sütü ile beslenme oranları sırasıyla %63 ve %46 olarak bulundu. Sadece anne sütü ile besleme süresi 4.67 ± 1.63 ay, mamaya başlama zamanı 3.7 ± 1.6 ay, ek gıdaya geçiş zamanı 5.37 ± 0.8 ay, ortalama emzirme süresi 12 ay olarak tespit edildi. Eğitim düzeyi, yaş ve sahip olunan çocuk sayısı açısından altı ay sadece anne sütü ile besleme ve maksimum emzirme süreleri için anneler karşılaştırıldığında eğitim ve yaş açısından anlamlı bir ilişki bulunmadı. Üç ve daha fazla çocuk sahibi olanların sadece anne sütü ile besleme ve ortalama emzirme süreleri diğer gruba oranla istatistiksel açıdan anlamlı bulundu ($p < 0.05$).

Sonuçlar: Annelerin bebeklerini ilk altı ay anne sütü ile besleme ve uzun süre emzirmeleri konusunda eğitim düzeyi ve yaşın etkili olmadığı, emzirilen çocuk sayısı arttıkça emzirme yeteneğinin geliştiği görüldü. Hastanemizde ilk altı ay sadece anne sütü ile beslenme oranlarının istenilen %50 düzeyine yaklaştığı tespit edildi.

Anahtar kelimeler: Anne sütü, emzirme, sütçocuğu

ABSTRACT

The rates of breast feeding of infants from a well-child outpatient clinic

Objective: This study was conducted to determine the rates of exclusive breast feeding, the age of formula and solid food introduction and the maternal factors affecting these among neonates followed up in our Well-baby Clinic.

Material and Method: Hundred children who were followed up in Well-baby Clinic between 7.4.2004 to 20.11.2006 were included in this prospective study. The duration of exclusive breast feeding and the age of introduction of solid foods or formula were recorded. The influence of maternal educational level, age and parity on exclusively breast feeding in first six months was evaluated.

Results: The rate of initiation of breast feeding after birth was 98%, at 4th and 6th months exclusive breast feeding rate was found to be 63% and 46% respectively. The mean duration of exclusive breast feeding and the age of introduction of formula was found to be 4.67 ± 1.63 and 3.7 ± 1.6 months respectively. The solid foods were introduced at a mean age of 5.37 ± 0.8 months and the average breast feeding duration was found to be 12 months. When mothers were compared for exclusive breast feeding for six months and maximum duration of breast feeding regarding maternal educational level, age and parity, there was not a statistically significant difference for education and age. The rates of exclusive breast feeding and average breast feeding duration of mothers having three or more children were found to be statistically significantly higher than the other group ($p < 0.05$).

Conclusion: We concluded that maternal age and education did not affect the duration of breast feeding and exclusive breast feeding for six months but as the parity increased the tendency for breast feeding increased. The worldwide accepted rate of exclusive breast feeding for 6 months of age, which is found to be 50% was achieved in our hospital.

Key words: Breast feeding, human milk, infant

Bakırköy Tıp Dergisi 2008;4:144-147

GİRİŞ

Son yıllarda tüm dünyada anne sütü ile beslenmenin desteklenmesi ve teşviki öncelikli bir halk sağlığı po-

litikası olarak değerlendirilmektedir (1). Emzirmenin korunması, özendirilmesi ve desteklenmesi çalışmaları ülkemizde de bu amaca yönelik devam etmektedir. Pek çok çalışmada uzun süreli ve sadece anne sütü ile beslenmenin anne ve bebek açısından sonsuz yararlarını gösteren veriler ortaya koyulmuştur (2-4).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tüm bebeklerin ilk 6 ay sadece anne sütü ile beslenmesini ve bunu izleyen dönemde ek gıdalarla birlikte 2 yaşına kadar anne sütünün

Yazışma adresi / Address reprint requests to: Serdar Cömert
Dr. Lütfi Kırdar Kartal EAH, 1.Çocuk Kliniği, İstanbul

Telefon / Phone: +90-216-441-3900/2536

Elektronik posta adresi / E-mail address: serdarcomert73@yahoo.com.tr

Geliş tarihi / Date of receipt: 25 Mart 2008 / March 25, 2008

Kabul tarihi / Date of acceptance: 25 Haziran 2008 / June 25, 2008

devamını önermektedir (5,6). Ülkemizde bebeklerimizin sadece anne sütü ile beslenme oranlarına ilişkin yapılan çalışmalarda ilk 6 ay sadece anne sütü ile beslenme oranının çok yüksek olmadığı bildirilmektedir (7-10).

Biz bu çalışmayı hastanemizde doğan ve izlenen bebeklerin sadece anne sütü ile beslenme, mama ve ek gıda başlanma yaşlarını ve bunları etkileyen anneye ait özellikleri araştırmak amacıyla planladık.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu prospektif çalışmada 7.4.2004-20.11.2006 tarihleri arasında Sağlam Çocuk Polikliniği'nde izlenen 100 bebek çalışmaya alındı. Bebeklerin sadece anne sütü ile beslenme ve ortalama emzirilme süreleri, mama ve ek gıdaya başlangıç yaşları değerlendirildi. Eğitim düzeyi, yaş ve sahip olunan çocuk sayısı gibi anneye ait özelliklerin sadece anne sütü ile beslenme süresini etkileyip etkilemediği ortaya konulmaya çalışıldı. Bu çalışmada istatistiksel analizler NCSS 2007 programı ile yapıldı. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel metotların (ortalama, standart sapma) yanı sıra gruplar arası karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi, ikili grupların karşılaştırılmasında bağımsız t testi kullanıldı. Sonuçlar, anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirildi.

BULGULAR

Çalışma grubumuzda doğum sonrası anne sütüne başlama oranı %98 iken dördüncü ve altıncı aylarda sadece anne sütü ile beslenme oranları sırasıyla %63 ve %46 olarak bulundu (Tablo 1). Bebeklerin 12. ayda

%60'ının, 18. ayda %25'inin ve 24.ayda %9'unun emzirildiği görüldü. Sadece anne sütü ile besleme süresi 4.67 ± 1.63 ay, mamaya başlama zamanı $3.7 \pm 1,6$ ay, ek gıdaya geçiş zamanı 5.37 ± 0.8 ay olarak tespit edildi. Annelerin bebeklerini ortalama 12 ± 5.7 ay emzirdiği bulundu.

Doğumda annelerin tamamına yakınının bebeklerini emzirmeye başladığı ancak 1. ayda bile %7'sinin mamaya başladığı ve özellikle 4.ayda sadece anne sütü ile beslemeye devam etme konusunda ciddi bir kayıp olduğu görüldü.

Anneler eğitim düzeyi, yaş ve sahip olunan çocuk sayısı açısından ilk altı ay sadece anne sütü ile besleme ve maksimum emzirme süreleri için karşılaştırıldığında eğitim ve yaş açısından anlamlı bir ilişki bulunmadı. Üç ve daha fazla çocuk sahibi olanlarda diğer gruba göre sadece anne sütü ile besleme ve toplam emzirme süresinin uzunluğu açısından istatistiksel açıdan belirgin fark bulundu (Tablo 2) ($p < 0.05$). Çocuk sayısı ve anne sütü ile besleme oranları paralellik gösterdiği görüldü (Tablo 3).

İlkokul ve ortaokul mezunu olan anneler ile lise ve üniversite mezunu olan anneler iki grup halinde değerlendirilip karşılaştırıldı. Sadece anne sütü ile besleme ve toplam emzirme süreleri açısından eğitim düzeyine göre karşılaştırma yapıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmedi (Tablo 4).

Bebeklerin %44'ünde hiç mama kullanılmamıştı; ek gıdaya en erken başlama yaşı dördüncü ay olarak saptandı. Bebeklerin doğumdan itibaren 5. ayın sonuna kadar olan beslenme durumları Tablo 1'de görülmektedir. Dördüncü ayda anne sütüne ek olarak mama ve/veya ek gıda başlanması ve sadece anne sütüne devam konusunda ciddi bir sıkıntı olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Doğumdan altıncı aya kadar olan dönemde aylara göre sadece anne sütü ile beslenme, mama ve ek gıda başlanma durumu

	Sadece AS ile beslenen bebek sayısı	Formül mama alan bebek sayısı	Ek gıda alan bebek sayısı
Doğum	98	2	0
1. ayın sonu	93	4	0
2. ayın sonu	87	9	0
3. ayın sonu	78	15	4
4. ayın sonu	63	23	16
5. ayın sonu	46	37	43

Tablo 2: Çocuk sayısına göre sadece anne sütü verme ve emzirmenin sürdürülmesi açısından grupların karşılaştırılması

Sahip olunan çocuk sayısı	1-2 çocuk (n=83)	≥3 çocuk (n=17)	p
Sadece anne sütü ile besleme süresi (ay)	4.52±1.63	5.41±1.23	0.035
Toplam emzirme süresi (ay)	12.12±5.66	15.18±5.75	0.046

Tablo 3: Sahip olunan çocuk sayısı ve altı ay sadece anne sütünü ile besleme oranları

Sahip olunan çocuk sayısı	Anne sayısı	Altı ay sadece anne sütünü ile besleyenler	% olarak oran
1	49	17	34.6
2	35	16	45.7
3	11	8	72.7
4	4	4	100
5	1	1	100

Tablo 4: Annelerin eğitim durumuna göre, sadece anne sütünü ile besleme ve toplam emzirme süresi açısından grupların karşılaştırılması

Eğitim durumu	n	Sadece anne sütünü verme süresi (ay)	Toplam emzirme süresi (ay)
İlkokul	35	4.74±1.52	14.49±5.54
Ortaokul	10	4.60±1.64	12.10±3.38
Lise	34	4.50±1.67	11.0±5.98
Üniversite	19	4.89±1.66	13.16±6.02

TARTIŞMA

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tüm bebeklerin ilk 6 ay sadece anne sütünü ile beslenmesini ve bunu izleyen dönemde ek gıdalarla birlikte 2 yaşına kadar anne sütünün devamını önermektedir (5,6).

Bir "Bebek Dostu Hastane" olan hastanemizde doğum öncesinde gebelere anne sütünü ve emzirme ile ilgili eğitim verilmekte, bebekle anne aynı odada kalmakta, emzirme doğum sonrası ilk bir saat içinde mutlaka başlatılmakta ve eğitimli personel tarafından sürekli annelere yardımcı olunmaktadır. Tüm bunların sonucu olarak, çalışmamızda hastanemizde doğum sonrası emzirme oranını %98 olarak saptadık. Ülkemizde doğum sonrası emzirme oranı ile ilgili 2006 yılında Konya'dan Kutlu ve arkadaşlarının 214 anne ile yaptıkları çalışmada ilk gün anne sütünü başlama oranı %78.9 iken, Kavuncuoğlu ve arkadaşlarının çalışmasında oran %84 olarak saptanmıştır (7,11). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003 (TNSA 2003) sonuçlarına göre annelerin %96.8'i doğumdan sonra bebeklerini emzirmeye başlamakta ve bebekler ortalama 14 ay emzirilmektedir (12).

Amerika Birleşik Devletleri'nde "Sağlıklı İnsanlar 2010 Hedefleri" kapsamında erken postpartum dönemde anne sütünü ile beslenme oranının %75, anne sütünü ile beslenmenin 5-6. ayda %50 ve birinci yılda %25 seviyesinin yakalanması amaçlanmaktadır (13). Çalışmamızda %98 ve %46 olarak saptanan doğum sonrası anne sütünü ile beslenme ve 5.ayda sadece anne sütünü ile beslenme değerlerinin bu

hedefleri yakalamış olması memnunluk vericidir.

Her ne kadar doğum sonrası dönemde anne sütünü yüksek oranda başlansa da ilk 6 ay anne sütünü ile emzirmenin sürdürülmesi ile ilgili ciddi sıkıntılar vardır. Ülkemizden yapılan bir çalışmada en az 6 ay etkili anne sütünü verme sıklığı %37.7, anne sütünü kesme ortalama değeri 10.6 ay olarak bulunurken, bir diğer çalışmada ilk 4 ay sadece anne sütünü verme oranı %40 ve anne sütünü devam süresi ortalama 7 ay olarak bildirilmiştir (7,10). Çalışmamızda 4.67±1.63 ay ve 12±5.7 ay olarak saptadığımız sadece anne sütünü ile besleme ve annelerin ortalama emzirme süresi literatürde bildirilen değerlerden yüksektir. Yine çalışmamızda mamaya başlama zamanı 3.7±1.6 ay, ek gıdaya geçiş zamanı 5.37±0.8 ay olarak tespit edilmiştir. Sadece anne sütünü ile beslemeye devam etme konusunda 4.ayın çok kritik bir dönem olduğu ortadadır. Özellikle altıncı aya kadar olan iki aylık dönemde annelerin bu konuda desteklenmesi önem taşımaktadır.

Yapılan çalışmalarda anne sütünün erken kesilmesi açısından risk faktörü olarak annenin ileri yaşı, eğitim düzeyinin düşük olması ve tam zamanlı olarak işe dönmesi gösterilmiştir (14,15). Annenin bir işte çalışması anne sütünü ile emzirmenin erken dönemde kesilmesi açısından önemli risklerden birini oluşturmaktadır (16). Tavaras ve arkadaşlarının çalışmasında annenin 12. haftadan önce işe başlamasının anne sütünü ile beslenmenin erken dönemde kesilmesi ile ilişkili olduğu gösterilmiş ve okul veya işe erken dönen emziren anneler için çalışma saatlerinin daha esnek ve emzirmeyi destekleyici şekilde seçilmesinin uygun olacağı vurgulanmaktadır (1). Çalışma-

mızda altı ay sadece anne sütü ile besleme ve maksimum emzirme süreleri için karşılaştırıldığında eğitim ve yaş açısından anlamlı bir ilişki bulunmaz iken, üç ve daha fazla çocuk sahibi olanlarda sadece anne sütü ile besleme ve toplam emzirme süresinin uzunluğu açısından istatistiksel açıdan belirgin fark bulunmuştur.

Sonuç olarak çalışmamızda doğum sonrası anne sütüne başlama oranının çok yüksek olduğu, altıncı ayda

sadece anne sütü ile beslenmenin yaklaşık %50 oranında azaldığı ve annelerin bebeklerini ilk altı ay anne sütü ile besleme ve uzun süre emzirme konusunda eğitim düzeyi ve yaşın etkili olmadığı saptandı. Tüm annelerin doğum öncesi ve sonrası dönemde ilk 6 ay sadece anne sütü ile beslenmesi konusunda eğitilmeleri yanında emzirmenin sürdürülmesi yönünden de desteklenmelerinin önemi vurgulandı.

KAYNAKLAR

1. Taveras EM, Capra AM, Braveman PA, Jensvold NG, Escobar GJ, Lieu TA. Clinician support and psychosocial risk factors associated with breastfeeding discontinuation. *Pediatrics* 2003; 112: 108-115.
2. Scariati PD, Grummer-Strawn LM, Fein SB. A longitudinal analysis of infant morbidity and the extent of breastfeeding in the United States. *Pediatrics* 1997; 99: E5.
3. Howie PW. Protective effect of breastfeeding against infection in the first and second six months of life. *Adv Exp Med Biol* 2002; 503: 141-147.
4. Dermer A. Breastfeeding and women's health. *J Womens Health* 1998; 7: 427-433.
5. Innocenti declaration. Geneva, World Health Organization and United Nations Children's Fund, 1990.
6. Kramer MS, Kakuma R. The optimal duration of exclusive breastfeeding. Results of a systematic review. Geneva, World Health Organization, Department of Nutrition for Health and Development and Department of Child and Adolescent Health and Development, 2001.
7. Kutlu R, Marakoğlu K. Anne sütü başlama, devam ve kesme zamanının değerlendirilmesi. *Marmara Medical Journal* 2006; 19: 121-126.
8. Çetin F, Güneş G, Karaoğlu L, Üstün Y. Turgut Özal Tıp Merkezinde doğum yapan annelerin doğum öncesi bakım alma ve emzirmeye başlama durumları ve etkileyen faktörler. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2005; 12: 247-252.
9. Cın A, Özkaya B, Engin S, Yaprak I, Kansoy S, Engindeniz E. 0-24 aylık bebeklerin beslenmesi ve annelerin anne sütü ile bebek beslenmesine ilişkin tutum ve davranışları. *Optimal Tıp Dergisi* 2000;13: 3-9.
10. Karatoprak N, Yazar S, Sönmez EÖ, Nuhoglu Ç, Yavrucu S, Özgüner A. Anne sütü ile beslenmeye etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi* 2003; 3: 44-48.
11. Kavuncuoğlu S, Akın MA, Aldemir H, Kıyak A, Karabayır N, Zengin G, Dönmez P, Akkaya S, Özbek S. Bebek Dostu Hastanede emzirme eğitimi ve anne sütü ile beslenmeye etkisi. *Ege Pediatri Bülteni* 2005; 12: 141-146.
12. Yiğit EK, Tezcan S. Bebeklerin beslenme alışkanlıkları, çocukların ve annelerin beslenme durumu. *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara: Ekim, 2003: s.141-145.*
13. US Department of Health and Human Services. *Developing Objectives for Healthy People 2010*. Washington DC: US Department of Health and Human Services, Office of Disease Prevention and Health Promotion, 1997.
14. Scott JA, Binns CW. Factors associated with initiation and duration of breast-feeding: a review of literature. *Breastfeed Rev* 1999; 7: 5-16.
15. Avery M, Duckett L, Dodgson J, Savik K, Henly SJ. Factors associated with very early weaning among primiparas intending to breastfeed. *Matern Child Health J* 1998; 2: 167-179.
16. Ortiz J, McGilligan K, Kelly P. Duration of breast milk expression among working mothers enrolled in an employer-sponsored lactation program. *Pediatr Nurs* 2004; 30: 111-119.